STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PT.

SYNOD BISKUPÓW W POSOBOROWEJ ODNOWIE KOŚCIOŁA (1965–2018)

Piotr Jan Kaczmarczyk

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Teologii

„Jak z ustanowienia Pańskiego św. Piotr i reszta Apostołów stanowią jedno Kolegium apostolskie, tak samo biskup rzymski, następca Piotra i biskupi – następcy Apostołów, pozostają we wzajemnej łączności. [...] Kolegium albo Ciało biskupie posiada władzę autorytatywną jedynie wtedy, gdy się je bierze łącznie z biskupem rzymskim następcą Piotra, jako jego Głową, i gdy nienaruszoną zostaje władza: zwierzchnicza tego ostatniego nad wszystkimi, zarówno pasterzami, jak i wiernymi" (LG 22).

Zgodnie z tą myślą – po wielu propozycjach biskupów, z woli papieża Pawła VI – 15 września 1965 r., mocą *Motu Proprio Apostolica sollicitudo* powołany został do życia Synod Biskupów. Był on nową centralną instytucją Kościoła, w skład której wchodzili biskupi – delegaci poszczególnych lokalnych episkopatów świata. Spotkania Synodu Biskupów zakładały promowanie bliskiej relacji między biskupem Rzymu a całym episkopatem. Biskupi oddelegowani na Synod biskupów mieli stać się pomocni papieżowi w obronie oraz rozwoju wiary i moralności, jak również w zachowaniu i umacnianiu dyscypliny kościelnej. Określona została funkcja tej nowej instytucji, jako podmiot doradczy papieża, w związku z czym „fundament władzy" pozostał przy biskupie Rzymu.

Analiza dokumentów organizacyjnych oraz tematyka przeprowadzonych zgromadzeń Synodu Biskupów świadczą o jego realnym wpływie na życie Kościoła, na rozwój wiary, opartej na Bożym objawieniu oraz na codzienną egzystencję wspólnoty. Wskazać też można zmiany zachodzące w samym Synodzie Biskupów, których głównym kryterium była skuteczność Kościoła w działalności ewangelizacyjnej.

Biorąc pod uwagę dorobek *Vaticanum II* oraz decyzję papieża Pawła VI, inicjującą nową instytucję eklezjalną, postawić można problem badawczy, który brzmi: geneza i wpływ Synodu Biskupów na odnowę Kościoła po Soborze Watykańskim.

W związku z powyższym celem niniejszej rozprawy jest odpowiedź na pytanie: jak powstał i jaką rolę odegrał Synod Biskupów w posoborowych przemianach Kościoła? Podjęte badania z zakresu eklezjologii fundamentalnej, zostały przeprowadzone w aspekcie teologicznym, prawnym i pastoralnym,

z założeniem wyjątkowości tej instytucji we wspólnocie Kościoła. Niniejsza praca posiada także cel praktyczny - ukazując inspirującą rolę synodu, może przyczynić się do większej współodpowiedzialności i zaangażowania w sprawy duszpasterskie Kościoła całego Ludu Bożego. Mając na uwadze zdanie, że „każda odnowa Kościoła polega na wzroście wierności jego powołaniu", końcowe wnioski i sformułowane praktyczne wskazania, mogą nie tylko pomóc lepiej poznać i zrozumieć Synod Biskupów, lecz także uzmysłowić aktualny postulat życia eklezjalnego, formułowany przez papieża Franciszka: „nawrócenie synodalne".

Sformułowany temat: „Synod Biskupów w posoborowej odnowie Kościoła (1965–2018)" - domaga się pewnych uszczegółowień. Ramy czasowe analizowanej odnowy Kościoła zostały określone jako czas między 1965 a 2018 r. Jednak dla nakreślenia kontekstu historyczno-teologicznego niniejsza praca rozpoczyna się od opisu tradycji biblijno-patrystycznej, z której wywodzi się Synod Biskupów. Przełomowym czasem dla Kościoła był okres obrad *Vaticanum II* (1962-1965), kiedy to 15 września 1965 r. instytucjonalnie rodzi się Synod Biskupów. Rok 2018, był również czasem szczególnym dla Kościoła – wtedy to właśnie pojawia się, ogłoszona przez papieża Franciszka, nowelizacja norm dotyczących życia i działalności Synodu Biskupów. Co jest charakterystyczne dla niniejszej pracy – dla aktualizacji i pełnej analizy tematu uwzględniono również zmiany, jakie przyniosła w Kościele Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* (2018 r.). A dla ukazania permanentnej odnowy, jaka dokonuje się w Synodzie Biskupów i przezeń, nie pominięto również zasygnalizowania aktualnych informacji o najnowszym synodzie – według wytycznych z 2018 r. – jakim będzie XVI Zgromadzenie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów: „Dla Kościoła synodalnego: komunia, uczestnictwo i misja".

Przeprowadzona kwerenda wskazuje na liczne teologiczne, kanonistyczne oraz historyczne prace dotyczące Synodu Biskupów. Badania dotyczące sesji synodalnych zainicjował G. Caprile. Na temat Synodu Biskupów publikacje monograficzne wydali m.in.: M. Alcalá, J.I. Arrieta, M.C. Bravi, A. Fernandez, F. Dupre La Tour, D.R. Foley, A. Indelicato, G.P. Milano oraz polski

teolog-kanonista: T. Rozkrut. Szczegółowe zagadnienia związane z Synodem Biskupów wymienia się również w licznych publikacjach i artykułach.

Zapoznając się ogólnokościelnym dorobkiem naukowym w problematyce Synodu Biskupów, łatwo zauważyć, że w większości są to dzieła w językach: włoskim, hiszpańskim, angielskim oraz francuskim.

Materiałem źródłowym dla niniejszej pracy były dokumenty Kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów Soboru Watykańskiego II, dokumentów wypracowanych podczas zgromadzeń synodalnych oraz wypowiedzi papieskich. Ich pełna prezentacja znajduje się w bibliograficznym zestawieniu źródeł niniejszej pracy. Warto jednak podkreślić, że najważniejszymi dokumentami będą te, regulujące powstanie i funkcjonowanie Synodu Biskupów – a wśród nich m.in.: *Motu Proprio Apostolica sollicitudo* (z 1965 r.), Regulamin Synodu Biskupów *Ordo Synodi Episcoporum* (z 1966 r. z późniejszymi zmianami), Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* (z 2018 r.) oraz Instrukcja o organizacji zgromadzeń synodalnych i działalności Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów (z 2018 r.).

Należy dodać, że praca zawiera aneks, który stanowią: dokumenty źródłowe w tłumaczeniu na język polski oraz noty biograficzne ukazujące wyjątkowość osób pełniących funkcje sekretarzy generalnych Synodu Biskupów.

W bibliografii – obok tekstów źródłowych – zostały zamieszczone opracowania oraz literatura pomocnicza. Do opracowań zaliczone zostały pozycje poruszające zagadnienia związane z Synodem Biskupów – pozwoliły one na właściwe odczytanie treści materiału badawczego. Literaturę pomocniczą, stanowią pozostałe pozycje, które pośrednio dotyczą problematyki poruszanej w dysertacji. Jeśli nie podano inaczej, wszystkie teksty obcojęzyczne – w tłumaczeniu autora.

W realizacji celu rozprawy została zastosowana metoda badawcza polegająca na analizie i krytyce źródeł oraz syntezie wyników badań, które uzupełniono o metody: obserwacji, porównania i wnioskowania. Metoda przyjęta w pracy zawiera następujące elementy badawcze: zebranie, opis, analizę i charakterystykę źródeł związanych z recepcją odnowy, jaka dokonuje się w Kościele przez Synod Biskupów.

Efekt badań został przedstawiony w systematycznej prezentacji, wedle przyjętej struktury: strona tytułowa w języku polskim i angielskim, spis treści w języku polskim i angielskim, wykaz skrótów, wstęp, sześć rozdziałów, zakończenie, streszczenie w języku angielskim, bibliografia, aneksy.

Pierwszy rozdział poniższej pracy został poświęcony charakterystyce idei synodalności w Kościele. Badania Pisma Świętego, wydarzeń historycznych oraz Tradycji Kościoła pozwoliły na ukazanie *approfondimento* Synodu Biskupów.

W paragrafie pierwszym opisane zostały biblijne podstawy Synodu Biskupów. Paragraf drugi został poświęcony syntezie wybranych zgromadzeń synodalnych. Paragraf trzeci jest opisem „ducha" i struktury synodalnej w Kościołach wschodnich. Natomiast paragraf czwarty charakteryzuje instytucje wspomagające papieża przed Soborem Watykańskim II.

Drugi rozdział dotyczy czasu powstania Synodu Biskupów, jako instytucji - a więc okresu przygotowania i trwania Soboru Watykańskiego II. Pamiętając o tym, że Synod Biskupów powstał *fuori le mura Vaticanum II* – czyli poza soborowymi murami, omówienie propozycji nowej formy kolegialności pozwoliło tu na ukazanie kontekstu i potrzeb, dla których została powołana instytucja Synodu Biskupów.

Paragraf pierwszy tego rozdziału dotyczy analizy formowania się terminologii eklezjalnej, która pozwoliła na zinstytucjonalizowanie Synodu Biskupów. Dla systematycznej prezentacji następne paragrafy tego rozdziału zostały podzielone według etapów formowania się Synodu Biskupów: pierwsze postulaty sformalizowanej kolegialności wystosowane w okresie przygotowawczym do Soboru Watykańskiego II, propozycje wysunięte i przedyskutowane w czasie *Vaticanum II* oraz wnioski soborowe dotyczące kolegialności.

Trzeci rozdział zawiera prezentację dokumentów prawnych, które wyznaczyły zasady powstania oraz dalszego funkcjonowania Synodu Biskupów – została tu ukazana wewnętrzna przemiana tej instytucji.

Omawiane dokumenty zostały przedstawione według porządku chronologicznego: *Motu Proprio Apostolica sollicitudo* (1965), Regulamin Synodu Biskupów *Ordo Synodi Episcoporum* (1966 z późniejszymi zmianami), Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II (1983), Konstytucja apostolska

Episcopalis communio (2018) oraz Instrukcja o organizacji zgromadzeń synodalnych i działalności Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów (2018).

Czwarty rozdział przedstawia strukturę Synodu Biskupów według aktualnych wymogów prawnych z 2018 r. Badania tego zagadnienia zostały przeprowadzone na podstawie źródeł: *Episcopalis communio* i Instrukcji o organizacji zgromadzeń synodalnych i działalności Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów.

Prezentacja tego rozdziału została ukazana poprzez tematy: zasady wyboru uczestników Synodu Biskupów, członkowie i funkcje Gremiów Synodu Biskupów, zagadnienie ważności mandatu synodalnego oraz wytyczne dotyczące procesu działań podejmowanych przez Synod Biskupów.

Piąty rozdział jest opisem wszystkich dotychczasowych sesji synodalnych. Od 1965 r. w Rzymie przeprowadzonych było trzydzieści siedem zgromadzeń Synodu Biskupów.

Rozdział ten został podzielony według rodzajów zgromadzeń na: posiedzenia generalne – w liczbie 18 (z uwzględnieniem podziału na zwyczajne: 15 oraz nadzwyczajne: 3); specjalne – w liczbie 11, partykularne – w liczbie 8.

Mając na względzie aktualizację badanego tematu, rozdział ten wzbogacony został również o przedstawienie nowej perspektywy Synodu Biskupów – procesu synodalnego, który zostanie zrealizowany po raz pierwszy podczas XVI Zgromadzenia Generalnego Zwyczajnego Synodu Biskupów, pt. „Dla Kościoła synodalnego: komunia, uczestnictwo i misja".

Szósty rozdział niniejszej pracy dotyczy problematycznych zagadnień eklezjotwórczego znaczenia Synodu Biskupów.

Kolejno omawiane tematy: *collegialitas Ecclesiae* Synodu Biskupów, *representatio Ecclesiae* Synodu Biskupów, *sensus Ecclesiae* Synodu Biskupów oraz *communio Ecclesiae* Synodu Biskupów – zostały zredagowane, tak, aby ukazać autorską myśl: „Zawsze aktualnym zadaniem Synodu Biskupów jest *plantatio Ecclesiae* we współczesnym świecie".